

Posudek oponenta na bakalářskou práci "Počet žien v terciárnom vzdelávaní s ohľadom na kultúrne predpoklady a bohatstvo krajiny, medzinárodné zrovnanie" (Adela Piatková, 2014)

vypracoval: Ondřej Špaček, Ph.D.

Bakalářská práce se zaměřuje na empirickou analýzu vztahu mezi kulturními odlišnostmi jednotlivých společností a podílem žen, které dosáhnou vysokoškolského vzdělání. Na základě teoretické diskuze jsou identifikovány klíčové proměnné, které jsou pak pomocí dat ze 47 zemí analyzovány. Autorka dospívá k závěru, že některé dimenze odlišnosti kultur analyzovaných zemí a jejich hospodářská výkonnost ovlivňují otevřenost vysokoškolského vzdělání pro ženy. V práci se podařilo prokázat adekvátní obeznámenost s principy akademické práce na bakalářské úrovni, avšak v mnoha bodech lze formulovat více či méně závažné výtky.

Úvodní teoretická diskuze je vedena dvěma relevantními směry, které se ale příliš neprotínají. Na jedné straně je věrně reprodukován, v zásadě učebnicově, pojem gender, na druhé straně pak koncepce kultury, odvozená především z kvantitativně-empirických výzkumů. Obě tyto části jsou ale do značné míry oddělené a není promyšlena jejich konzistence. Je kupříkladu otázkou, nakolik lze věrně udržovat relativně konfliktualistický přístup feministických teorií s holistickými a konsensuálním pojetím kultury, které najdeme u Hofstedeho a obdobných výzkumů. Podobně chybí úvaha nad tím, jak se mohou obecné kulturní dimenze projevovat v konkrétních nerovnostech, kupříkladu v přístupu k terciárnímu vzdělání. Zcela zde chybí zamyšlení nad úlohou politických opatření, která tvoří klíčového prostředníka mezi kulturou a institucionalizovanými nerovnostmi (při vědomí problematičnosti kauzality – kdy nelze zcela jednoznačně jednotlivé prvky označit za příčinu či následek).

V textu se pouze slabě odráží uvědomění si limitů, které operacionalizace jednotlivých proměnných, zvolený vzorek dat či použitá analýza přináší. Proměnné jsou v mnoha ohledech pouze hrubými indikátory toho, co je zamýšleno k měření (kupříkladu vzdělanostní nerovnosti se mohou přenášet na vyšší stupeň vzdělání, případně se projevovat v určitých atraktivnějších oborech; kritika shrnujících indikátorů kultury by mohla být obšírnější, zdá se, že autorka se s ní příliš rychle vypořádává – to, že podobný postup využili i jiní autoři není úplně nejsilnější obhajobou).

Poměrně široký vzorek zemí je záhy v analýze drasticky redukován, aniž by bylo řešeno, které země jsou tímto vyřazeny. Bylo by vhodné diskutovat, zda vyřazení například nepotlačuje variabilitu proměnných nebo výsledky neomezují na určitý geografický okruh. Stejně tak by bylo dobré se alespoň zamyslet nad tím, zda je skutečně adekvátní, aby každá země vstupovala do regresní analýzy se stejnou váhou, bez ohledu na populační velikost.

V neposlední řadě chybí potřebná diskuze kauzality, která je regresní analýzou řešena pouze zdánlivě. Myslím, že lze pouze obtížně určit, které z analyzovaných proměnných jsou příčinou, a které následkem. V tomto ohledu by nejspíše bylo vhodné přistoupit i k více deskriptivní korelační analýze, než zcela důvěřovat vícerozměrné regresi.

Výše uvedené výtky jsou podstatné, ale do určité míry „jen“ technické. Co ale považuji za závažný konceptuální prohřešek je postavení indexu genderové nerovnosti (GII) mezi nezávisle proměnné regresní analýzy. Z dokumentace je zřejmé, že jeho součástí je i genderová nerovnost ve vzdělání (byť

sekundárního). Ve výsledku je tak jedna z vysvětlujících proměnných velice blízka vysvětlované. S tím souvisí i to, že by bylo dobré zdůvodnit, proč nerovnost v přístupu k terciárnímu vzdělání byla měřena podílem žen (nikoli počtem, jak je v textu často psáno), a ne poměrem či rozdílem podílu mužů a žen, kteří nastoupili do tohoto stupně vzdělání.

Interpretace regresní analýzy by měla být založena spíše na standardizovaných nezávisle proměnných, protože použité proměnné se výrazně odlišují ve svém rozptylu. Chybně je pak kupříkladu nakládáno s regresním koeficientem u HDP, který má nízkou hodnotu zejména kvůli tomu, že tato proměnná má řádově jinou velikost než ostatní (tisíce až desetitisíce oproti jednotkám až desítkám). Její hodnota se neblíží nule (str. 44), její nízké hodnoty jsou pouze důsledkem zvolených měřítek, nikoli věcné nevýznamnosti.

Shrnuto, kvalifikační práce rozhodně splňuje požadavky kladené na bakalářský stupeň studia. V mnoha ohledech by ale vyžadovala hlubší promyšlení východisek i úskalí, která jsou spojena s analýzou. Ta je do značné míry mechanická, a pracuje s daty, aniž by bylo důkladně zváženo, jaké vlivy vlastně mají navržené statistické vztahy mezi proměnnými reprezentovat v realitě. **Z těchto důvodů doporučuji bakalářskou práci k obhajobě, ale navrhuji ji hodnotit v rozmezí velmi dobře a dobře, podle průběhu obhajoby.**

V Praze dne 29. 7. 2014

Ondřej Špaček, Ph.D.